Lučić, Melina. ***Osobni arhivski fondovi.*** Zagreb : Hrvatski državni arhiv, 2014.

Dvije godine nakon obranjene doktorske disertacije koja se bavila osobnim arhivskim fondovima, sada već, dakle, doktorica arhivističkih znanosti, Melina Lučić, prihvatila se obrade istoga u obliku knjige. Knjiga je objavljena u izdanju Hrvatskoga državnog arhiva, 2014. godine, a recenzenti su dr. sc. Aleksandra Horvat i dr. sc. Josip Kolanović. U odnosu na disertaciju knjiga je nešto kraća (za pedesetak stranica), jer su izostavljeni opširni prikazi istraživanja literature, kao i analize i opisi rada na sređivanju raznih osobnih arhivskih fondova, koji su zorno oslikavali autoričine teorijsko-znanstvene postavke.

I daljnjim bavljenjem tom tematikom, Melina Lučić ostaje energičnom zagovornicom stava kako je arhivsko gradivo privatnih stvaratelja, a posebice gradivo pojedinaca (tek uzgred i manjim dijelom – obitelji) također prevažan izvor korištenja i istraživanjā, ukoliko nam je stalo da ona obuhvate društvenu ukupnost i raznolikost.

Nadalje, gradivo osobnih fondova daje uvid u nešto što se u službenim zapisima – dakle u gradivu javnih stvaratelja – ne bilježi, ili se bar svakako nastoji pod svaku cijenu izbjeći, a to su osobni momenti, emocije, promišljanja i strasti, koji su zasigurno – a jesu kad govorimo o osobnim fondovima u HDA, koji prikuplja osobne fondove pojedinaca koji su od značaja za ukupno hrvatsko društvo, pa samim time imaju itekakvoga utjecaja na javni život – i na javnome području dovodili do posljedica kojima su bile zahvaćene određene, ponekad i znatne skupine ljudi, a ponekad i šire društvene grupacije.

O svemu tome rijetko uspijevamo saznavati kroz istraživanje fondova stvaratelja javnog arhivskoga gradiva – tijela državne uprave, pravosuđa, javnih institucija i sl. Stoga takve autoričine stavove treba podržati, a principe i postupanja koja zagovara nastojati i operativno implementirati u svakodnevnu arhivsku djelatnost.

Poglavljima i njihovim rasporedom autorica je ostala pri konceptu disertacije (*Uvod, Osobni arhivski fondovi u arhivističkoj teoriji*, *„Javno“ i „privatno“ u ukupnosti arhiva*, *Osobni arhivski fondovi u Hrvatskoj*, *Specijalizirani arhivi književnika i znanstvenika*, *Vrednovanje gradiva i akvizicijska politika*, *Preuzimanje gradiva osobnih arhivskih fondova u arhiv*, *Arhivistička obradba*, *Dostupnost gradiva i*

autorsko pravo, *Etička pitanja*, *Zaključak*), a mali odmak napravljen je samo u razdvajanju prije jedinstvenoga poglavlja koje govori o vrednovanju i akvizicijskoj politici te preuzimanju gradiva u arhiv.

Autorica je, naime, zaključila da je razrada teme zakonskoga okvira preuzimanja gradiva, praćena vrlo operativnim i praktičnim opisima postupanja, konkretnim primjerima, te ukazivanjima na moguće najčešće pogreške odnosno prijeporne situacije, itekako važna za današnju arhivsku praksu. (Potpisnica ovih redaka, kao dugogodišnja članica Povjerenstva za preuzimanje javnog i privatnog arhivskog gradiva u Hrvatski državni arhiv, može najneposrednije posvjedočiti o svim u knjizi pobrojanim problemima, koji se javljaju prilikom navedenih postupanja).

Tematiku osobnih fondova, odnosno ukupnu problematiku vezanu uz navedeno – kako je vidljivo i iz oblikovanih poglavlja – Lučić promatra i analizira sa svih aspekata: od pregleda arhivističke teorije i njezinih stavova o osobnim fondovima, preko promišljanja teorije sveobuhvatnoga arhiva, koji je, čini se, u Hrvatskoj u posljednje vrijeme doživio višestruki neuspjeh, bar sudeći prema najnovijim stavovima Hrvatskoga arhivskog vijeća kao najvišega državnog stručnog savjetodavnog tijela, a također sudeći po zaključcima Kolegija ravnatelja državnih arhiva te novijim aktima i uputama o postupanju s gradivom kategoriziranih stvaratelja Hrvatskoga državnog arhiva kao matične arhivske ustanove u Republici Hrvatskoj. Sve navedene instance sustavno u svojim službenim aktima i istupima apostrofiraju različit stav prema javnom i privatnom arhivskom gradivu nauštrb posljednjega, a često i u otvorenoj suprotnosti s arhivskim zakonodavstvom.

Smatram da se dosljedni stručnjaci-arhivisti s takvim stavovima zasigurno ne mogu složiti.

Autorica se potom bavi pregledom osobnih arhivskih fondova u Hrvatskoj, dajući vrlo iscrpne podatke o strukturi navedenih fondova po raznim pokazateljima, ali također jednako iznoseći podatke i o njihovim imateljima, potom o povijesnim razlozima postojećega stanja broja specifičnih osobnih fondova kod specifičnih imatelja i dr. U tom poglavlju predočava nam, i ujedno nas provocira, uobičajenim statističkim „smicalicama“ – uspoređuje broj službeno identificiranih osobnih fondova s količinom, strukturom i rasponom gradiva koje je u njima zastupljeno, a u istom smislu problematizira i (ne)vidljivost takvih fondova u različitim zbirkama ili pak fondovima javnih ili privatnih stvaratelja – pravnih subjekata, kod javnih ili privatnih imatelja gradiva.

U poglavlju *Specijalizirani arhivi književnika i znanstvenika* iznimno pomno analizira podatke o tzv. književnim arhivima, prije svega zbog povijesne i recentne prepoznatljivosti kako pojma uopće, tako i sakupljačke i institucionalne prakse. Ukoliko se i možemo složiti da je zastupljenost i dugovječna utemeljenost takove prakse razlogom zasebnoga razmatranja, jednaki bi razlozi bili protivni autoričinom apostrofiranju arhiva znanstvenika, jer kao takvi nisu prepoznati u

mjeri kao književni arhivi, pa je razlogom pitanja njihovo izdvajanje između tipološki drugih stvaratelja (umjetnika svih vrsta, ako izostavimo književnike, gospodarstvenika, novinara, političara, humanitarnih djelatnika, prosvjetnih djelatnika i dr.).

Poglavlje *Vrednovanje gradiva i akvizicijska politika* zahvaća iznimno široku lepezu dosadašnje stručne, ne samo usko arhivističke literature, te predočava impresivan broj više-manje različitih ili sličnih pristupa, a u poglavlju *Preuzimanje gradiva osobnih arhivskih fondova u arhiv*, kako je već prethodno napomenuto, autorica daje niz uputa koji će budućim sudionicima u takvim transakcijama pomoći u vrlo konkretnim situacijama, ali također dati smjernice u promišljanjima kod ne tako jasno definiranih situacija i uvjeta primopredaje osobnih fondova.

Dio knjige pod naslovom *Arhivistička obradba* gotovo se svojom polovicom bavi općim arhivističkim načelima i metodama sređivanja, uz prethodna razmatranja odnosa gradiva osobnih fondova prema raznim drugim kategorijama gradiva i oblicima njegova združivanja. Takav je pristup posve opravdan, jer je riječ o formi publikacije namijenjene ne isključivo arhivskim stručnim djelatnicima, nego i (možda i napose?) široj publici kojoj će takav uvid pomoći pri upoznavanju koncepta koji u konačnici dovodi do određenoga obavijesnog pomagala o fondu, a koje će biti sponom između potencijalnoga korisnika bilo koje provenijencije, motivacije i vrste. Drugi dio poglavlja bavi se specifičnim momentima obrade osobnih fondova, uz prezentne primjere te razmatranja o specifičnim najčešćim dijelovima takvih fondova (serije: osobni dokumenti, svjedočanstva o djelatnosti stvaratelja, bilješke, dnevnici, korespondencija, fotografije itd.).

Posljednja tri poglavlja: *Dostupnost gradiva i autorsko pravo*, *Etička pitanja* i *Zaključak,* usuđujem se reći, najveći su prinos i svojevrsni pledoaje Meline Lučić za gradivo nastalo djelovanjem pojedinaca. U njima su sublimirani zakonski, stručni ali vidljivo i osobni principi koji ukazuju na najbolje moduse prepoznavanja, uvažavanja prikupljanja, vrednovanja, obrade te konačno i korištenja gradiva osobnih fondova, u kojima se problematizira nedosljednost, nedorečenost pa i česta suprotstavljenost pravne regulative, te dodatno nesuglasje s etičkim načelima uopće, a ne samo s etičkim načelima odnosnih strukā (arhivskom, muzejskom i sl.) koje se dotičnim gradivom uglavnom bave.

Knjiga je također opremljena opsežnim i dobro strukturiranim popisom izvora i literature, prilozima koji donose podatke o broju i strukturi stvaratelja i imatelja gradiva osobnih fondova, te vrlo korisnih 6 konkretnih primjera strukture sređenih osobnih fondova.

U izdanju potom slijedi sažetak na engleskom jeziku, slikovni prilozi, kazalo osoba i obitelji te kraća bio/bibliografska notica o autorici.

Zaključno, moram citirati silno mi drag navod iz knjige, preuzet od nedavno preminuloga kanadskog arhivista Terryja Cooka, uzgred i člana uredništva

jedinoga specijaliziranog arhivističkog stručno-znanstvenog časopisa, *Arhivskoga vjesnika*, kojega je kolegica Melina mrvicu parafrazirala i prepoznala kao svojevrsni moto svoje disertacije, pa tako i knjige, a koja više no išta drugo viče o značaju toga gradiva:

"Čuvanje osobnih fondova dokida tišinu u arhivskim spremištima, koja su do nedavno čuvala samo glasove moćnika i pobjednika."

Neka ta knjiga bude poticaj i zalog da se ne ponove uvjeti u kojima bi navedena tišina više ikad bila moguća.

Silvija Babić